

# Kleine zelfstandige duizendpoot

- Profielschets van de kleinschalige kustvisser op de Waddenzee -



*Europees Visserijfonds: Investering in duurzame visserij*

Het project 'Vakmanschap in de kustvisserij' is geselecteerd in het kader van het Nederlandse Operationeel Programma "Perspectief voor een duurzame visserij" dat wordt medegefinancierd uit het Europees Visserijfonds.

## Inleiding

Deze profielschets beschrijft in het kort de eigenschappen, kennis en beroepservaring die iemand tegenwoordig nodig heeft om het beroep van kleinschalige kustvisser met traditionele vistuigen op de Waddenzee met succes te kunnen uitoefenen. Ook wordt in de notitie aangegeven welke certificaten en vergunningen voor het visserijbedrijf in deze sector nodig zijn.

## Kennis en Vaardigheden

De traditionele Wadvisser weet de weg op de Waddenzee, heeft kennis van het getij en de stroming en kan zijn visboot goed manoeuvreren door de geulen en over de ondieptes van het Wad. Daarbij weet de visser waar en wanneer hij de verschillende vissoorten kan verwachten en hij is handig met touwen, netten, fuiken en/of korven die hij zodanig plaatst dat de vangstkansen het hoogst zijn. Als er onderweg iets kapot gaat dan repareert de visser dat zodanig dat er veilig terug naar de haven gevaren kan worden, met de vistuigen en de vangst. Bovenstaande was lange tijd voldoende om als kleinschalige kustvisser je brood te kunnen verdienen op het Wad.

Tegenwoordig stellen maatschappij en overheid veel meer eisen. De kleine kustvisserij met traditionele vistuigen is een modern ambacht. Flexibiliteit en innovatie zijn cruciaal om te kunnen overleven. Hieronder volgt een lijst van kennis en vaardigheden die de hedendaagse Wadvisser nodig heeft om aan alle wettelijke eisen te voldoen en daarbij rendabel en toekomstbestendig te zijn.

### Vaarbevoegdheden

De Waddenzee valt in Nederland onder de 'ruime binnenwateren' en hier is het Binnenvaart Politierglement (BPR) van kracht. Bij het uitoefenen van beroepsvisserij moet de schipper van de boot het diploma Schipper AB (Alle Binnenwateren) hebben. Ten noorden van de Waddeneilanden is Noordzee en geen binnenwater, daar is het schippersdiploma niet geldig. Op dit moment (november 2015) werkt het Ministerie van Infrastructuur en Milieu aan de invulling van vaarbevoegdheidseisen voor de kleine zeevisserij, inclusief de beroepsmatige strandvisserij.

### Marifooncertificaat en radarcertificaat

Op de Waddenzee heb je een marifoon aan boord nodig. Om die te mogen bedienen moet je een marifooncertificaat hebben. Als je een radar gebruikt dan heb je ook daarvoor een certificaat nodig.

### Leven met de natuur en oogsten van wat er is

Het Wad verandert altijd. De geulen en platen veranderen, en ook de soorten waarop kan worden gevestigd. Een Wadvisser is afhankelijk van de Waddenzee en zal moeten meebewegen. Dat is lastig als dure vissoorten verdwijnen en hun plaats wordt overgenomen door soorten die niemand wil kopen. Hoe verkoop je oesters, strandkrabben en zeewier? Of kwallen? Elke traditionele Wadvisser hoopt op de terugkeer van grote scholen harder en zeebaars, en natuurlijk paling. Een toekomstdroom is het herstel van zalm en zeeforel in zulke hoeveelheden dat er verstandig op kan worden gevestigd. Of dat ooit zal gebeuren is onzeker. Misschien komen in plaats daarvan andere onverwachte soorten langs. Hoe dan ook zal de kleine traditionele kustvisserij nu moeten overleven met de soorten die er nu zijn. Dat vraagt flexibiliteit en vindingrijkheid van de Wadvisser, zowel voor de aanpassing van vistechnieken om te kunnen vangen wat er wél is, als voor het vermarkten ervan.



### Eigen verwerking en verkoop van de vangst

Sommige vissoorten zijn op de visafslag te weinig waard om er aan boord tijd en ijs aan te besteden. Die vis kan je beter teruggooien in zee. Of de visser moet er aan de wal meerwaarde aan kunnen geven, bijvoorbeeld door de vis zelf te roken en direct te verkopen aan consumenten. Dat vraagt wel extra vaardigheden van de visser. En de tijd die eraan besteed wordt is niet meer beschikbaar voor de visvangst op zee. Ondertussen lopen de kosten van leges, havengeld etc. gewoon door. Visverwerking en directe verkoop zijn daarmee geen hobby, maar serieuze bedrijfsactiviteiten die professioneel moeten worden aangepakt. Het vakmanschap van de visser en de korte transparante keten onderscheiden de regionale kwaliteitsvis van goedkope bulkproducten. Zo wordt het product ook steeds meer de ambassadeur van de regionale visserij. Het verhaal van de visser maakt deel uit van dat product.



### Verantwoordelijkheid nemen en verantwoordelijkheid delen

Korte transparante handelsketens 'van het net tot het bord' geven meerwaarde aan de vis en zorgen tegelijkertijd voor maatschappelijke draagvlak van de kleine traditionele kustvisserij. Het maakt de visser ook zichtbaar. Klanten/burgers kunnen de visser aanspreken over hoe het gaat op zee, wat hij daar doet en waarom. Daarmee krijgt de visser inzicht in wat er onder de burgers leeft en kan hij daar beter op reageren. Vanzelfsprekend zal de visser verantwoordelijkheid nemen voor de gezondheid van de zee en de visbestanden waarvan hij afhankelijk is. Maar hij zal daarvoor ook de burgers, maatschappij en politiek aanspreken. Want de gezondheid van onze watersystemen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid. De effecten van dammen, gemalen, zandsuppleties en vervuiling op de visstand gaan de macht van de visser ver te boven. De moderne kustvisser kan de maatschappij hierover open tegemoet treden en de dialoog aangaan.

### Gastheer op zee

Als de visser zijn vis zelf verkoopt dan heeft die kustvisser direct contact met geïnteresseerde burgers. Het gaat nog een stap verder als hij besluit mensen mee te nemen op de Waddenzee zodat zij de visserij zelf kunnen ervaren. Dit is niet voor iedereen weggelegd. Vissers ervaren hun schip toch meestal als hun eigen koninkrijk, enkele vierkante meters eigen vrijheid. Mensen meenemen in de dagelijkse beslommeringen aan boord kan ook intiem zijn. Op zee is de visser vaak minder stoer dan aan de wal. Je kan je onbeholpen, naakt of zelfs betrappt voelen met het geklooi als de netten zijn verstroemd of als de fuiken onverwachts zijn volgelopen met veel te veel kleine visjes. Daarbij is de visser ook nog eens verantwoordelijk voor de veiligheid van de gasten die geen inzicht hebben in de werkzaamheden, onhandig zijn en in de weg staan. Voor vissers die dit avontuur



aandurven levert het meenemen van gasten wel bijzondere en intense ontmoetingen op. Het draagt bij aan begrip voor het lastige leven van de visser en kan ook bijdragen aan de financiële rentabiliteit van het kleinschalige visserijbedrijf.

### Soortenkennis en deelnemen aan ecologisch onderzoek

Nieuwsgierigheid is de bron van alle kennis. En tussen de marktwaardige vissen, schelpdieren en zeewieren krioelen nog van allerlei soorten zonder directe marktwaarde, maar die wel een rol spelen in het ecosysteem van de Waddenzee. Wie interesse heeft in al die verschillende diertjes met hun eigen specifieke kenmerken zal ze makkelijker leren herkennen en hun namen onthouden. Die vaardigheden gecombineerd met visserijkennis, visvergunningen en tuigen maken dat in de natuur geïnteresseerde kustvissers waardevolle partners kunnen zijn in het ecologisch onderzoek van de Waddenzee.

### Niet álles zelf doen

De hedendaagse ambachtelijke Wadvisser is van vele markten thuis. Maar je kan niet álles zelf doen. Samenwerken is daarom het sleutelwoord. De kleine ambachtelijke kustvisserij staat onder druk en zonder samenwerking zal het moeilijk zijn deze visserij te behouden voor toekomstige generaties. Samenwerken met collega's, met kennisinstituten, met restaurantkoks en met consumenten, als Wadvisser kan je daar erg druk mee zijn. Belangrijk is dan dat je hoofdzaken van bijzaken kan onderscheiden, en dat je wanneer nodig ook daarvoor hulp of samenwerking zoekt.

## **Vergunningen voor het visserijbedrijf**

Behalve kennis, vaardigheden en diploma's heeft een Wadvisser ook diverse vergunningen nodig. Onderstaande schetst een beeld van de benodigde vergunningen, maar is niet geheel compleet. Vergunningen zijn een juridische aangelegenheid. Voor precieze details per geval is gespecialiseerd advies nodig. De vissersorganisaties Nederlandse Vissersbond en VisNed weten daarin de weg.

### Visvergunning voor de visboot

De boot waarmee gevist wordt moet zijn ingeschreven in het visserijregister. De boot heeft dan het letterteken van de thuishaven en een nummer, bijvoorbeeld WR 321. Omdat de vlootomvang in tonnen (grootte) en KiloWatt (motorvermogen) is bevroren kan er alleen een boot worden ingeschreven door tonnen en KW's over te nemen van een schip dat is uitgeschreven. Er zijn in Nederland 2 vlootsegmenten: MFL1 en MFL2. Tonnen en KW's in MFL2 zijn goedkoper, maar om op gequoteerde soorten te kunnen vissen is een boot in MFL1 nodig. Daarbovenop zijn in dat geval ook een (mini)quotum nodig. Quotum kan worden gekocht of binnen en ProducentenOrganisatie (PO) worden gehuurd. De visserij-organisaties Nederlandse Vissersbond en VisNed weten hierin de weg.



### (Elektronisch) logboek, VMS en AIS

Alle ingeschreven vissersschepen die vissen op zout water (dus ook op de Waddenzee) moeten in het logboek hun visserijactiviteiten en hun vangsten bijhouden. Voor schepen kleiner dan 12 meter mag dat het papieren logboek zijn dat door de NVWA wordt verstrekt. Schepen vanaf 12 meter moeten een elektronisch logboek bijhouden waarmee dagelijks de visserijactiviteiten en vangsten moeten worden doorgestuurd naar de NVWA. Vissersschepen vanaf 12 meter moeten daarnaast zijn uitgerust met VMS (Vessel Monitoring System). Dit systeem geeft met regelmatige tussenpozen positie, koers en snelheid van het schip door naar de meldkamer van de NVWA (visserijcontrole). AIS (Automatic Identification System) is een voor schepen vanaf 15 meter verplicht systeem. Met het systeem zendt het schip continu zijn naam, positie, koers en snelheid uit. Het systeem is bedoeld om de scheepvaartveiligheid te vergroten en heeft niet specifiek met visserij te maken.

### Visserijwetvergunning voor de gebruikte vistuigen

Naast de inschrijving van de boot zijn op de Waddenzee ook vergunningen op basis van de visserijwet nodig voor de gebruikte vistuigen, bijvoorbeeld een vergunning voor het vissen met staandwant, of een standaardvergunning waarmee met kubben, lijnen en ankerkuil mag worden gevestigd. Die vergunningen worden niet nieuw uitgegeven maar kunnen worden overgenomen van vissers die het betreffende vistuig niet meer gebruiken.

### Natuurbeschermingswetvergunning

De Waddenzee is een beschermd Natura2000-gebied. Voor beroepsvisserij op de Waddenzee is een vergunning op basis van de natuurbeschermingswet nodig. Om die vergunning te kunnen verkrijgen moet aangetoond worden dat de activiteit geen bedreiging vormt voor de vastgestelde instandhoudingsdoelen van de Waddenzee. In de vergunning kunnen extra vergunningsvoorschriften worden opgenomen om mogelijke schade aan de instandhoudingsdoelen te voorkomen. Voor de visserij met vaste vistuigen (fuiken, kubben, lijnen, staand want, zegen, ankerkuil, vaste kuil, viswieren en kameropstellingen) is dit gezamenlijk geregeld. Het is de bedoeling dat de verplichtingen op basis van de natuurbeschermingswet in de toekomst worden opgenomen in het Natura2000-beheerplan voor de Waddenzee.



### Pachtovereenkomst en schriftelijke toestemming

Bij sommige vergunningen, zoals fuikenvergunningen, hoort ook een specifieke plek waar het tuig mag worden neergezet, zogenoemde visvakken. Voor de visvakken moet meestal pacht worden betaald aan de eigenaar van de visgronden, dat kan de staat zijn of bijvoorbeeld het waterschap. Voor visserij op de 'vrije gronden' (alle delen van de Waddenzee die niet in gebruik zijn gegeven aan één specifieke persoon of bedrijf) is een schriftelijke toestemming nodig van de eigenaar. Vrijwel de gehele Waddenzee is eigendom van de staat. De staat geeft aan alle vergunninghouders van vaste vistuigen een schriftelijke toestemming af om onder voorwaarden te mogen vissen op de Waddenzee, voor zover staatseigendom. In vanwege natuurbescherming gesloten gebieden mag niet worden gevestigd.

## Ten slotte

De kleinschalige kustvisserij met traditionele vistuigen is een modern ambacht, waar de maatschappij en overheid veel eisen aan stellen. Van de (aankomend) visser vraagt het veel flexibiliteit, ondernemingsvaardigheden en innovatief vermogen om een boterham te verdienen. Het is echter ook een aantrekkelijk ambacht voor degenen die houden van afwisseling en het fijn vinden om veel tijd in de Waddennatuur door te brengen.

